

УДК 338.436:351.863(083.71)

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-4(16)-28-35

*Світлана Кушнір, Віталій Русан***ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ
«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ***Светлана Кушнир, Виталий Русан***ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕФИНИЦИИ
«ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ» В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ***Svitlana Kushnir, Vitalii Rusan***THEORETICAL BASIS OF THE USE OF DEFINITION «ECONOMIC SECURITY»
IN THE AGRARIAN SECTOR**

У статті розглянуто сучасні наукові концепції дослідження сутності категорії «економічна безпека» та особливості її застосування в процесі дослідження впливу факторів різної природи на розвиток аграрного сектору. Зокрема, вагома увага приділяється питанням пізнання змісту дефініції «безпека», аналізу сформованих наукових концепцій щодо її розгляду. Такий підхід дозволив також поглибити теоретичні засади обґрунтування сутності економічної безпеки. У статті зазначено, що на сьогодні існує поліваріантність концепцій її розгляду, що зумовило проведення ґрунтовного аналізу таких концепцій, визначення змістовних ознак кожної з них та їх систематизації. Також у статті вагому увагу приділено поглибленню теоретичних засад використання категорії «економічна безпека аграрного сектору», обґрунтовано особливості її застосування.

Ключові слова: безпека; національна безпека; економічна безпека; науковий підхід; економічна безпека аграрного сектору.

Табл.: 1. Бібл.: 19.

В статье рассмотрены современные научные концепции исследования сущности категории «экономическая безопасность» и особенности ее применения в процессе исследования влияния факторов различной природы на развитие аграрного сектора. В частности, значительное внимание уделяется вопросам познания содержания дефиниции «безопасность», определению ее признаков, анализа сложившихся научных концепций ее рассмотрения. Такой подход позволил также углубить теоретические основы обоснования сущности экономической безопасности. В статье отмечено, что на сегодняшний день существует поливариантность концепций ее рассмотрения, что обусловило проведение детального анализа таких концепций, определения особенностей каждой из них и их систематизации. Также в статье внимание уделено углублению теоретических основ использования категории «экономическая безопасность аграрного сектора», обоснованы особенности ее применения.

Ключевые слова: безопасность; национальная безопасность; экономическая безопасность; научный подход; экономическая безопасность аграрного сектора.

Табл.: 1. Библ.: 19.

Modern scientific concepts of the essence study of the category «economic security» and peculiarities of its application in the process of studying the influence of factors of different nature on the development of the agrarian sector are considered within the article. In particular, attention is paid to issues of knowledge of the content of the definition «safety», analysis of emerging scientific concepts for its consideration. Such an approach also allowed deepening the theoretical basis of the essence substantiation of economic security. The article states that today there is a multivariate concept of its consideration, which led to a thorough analysis of such concepts, definition of the content of each of them and their systematization. In addition, within the article great attention is paid to the deepening of theoretical principles of using the category «economic security of the agrarian sector», peculiarities of its application are substantiated.

Keywords: security; national security; economic safety; scientific approach; economic security of the agrarian sector.

Table: 1. References: 19.

JEL Classification: Q19

Постановка проблеми. Розвиток соціальних, економічних та політичних процесів, які відбуваються останніми роками, свідчать про те, що актуальною й найгострішою проблемою для нашої держави є забезпечення економічної безпеки. Від рівня відповідальності та професіоналізму органів державної влади при обґрунтуванні, аналізі та вирішенні цієї проблеми залежить активізація євроінтеграційних процесів, визначення реального місця національної економіки в глобальному світі, фінансовий стан та розвиток секторів економіки, соціально-екологічне, фінансово-економічне становище в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економічної безпеки та економічні межі цієї комплексної дефініції в аграрній сфері досліджують М. Й. Малік, В. Геєць, І. Ю. Гришова, А. О. Кравчук, О. О. Давидюк, О. М. Галицький, О. В. Ніколюк,

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

О. П. Дяченко, Я. А. Жаліло, М. В. Дубина, С. М. Шкарлет [1-5; 8-12; 14-17]. У роботах цих науковців вагома увага приділяється питанням пізнання особливостей забезпечення такого стану цього виду безпеки, який би дозволив сформувати міцну основу стійкого економічного розвитку об'єктів, у контексті яких і досліджується економічна безпека. Вагому увагу також приділено особливостям забезпечення цього виду безпеки й в аграрній галузі.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте дослідження особливостей формування економічної безпеки в аграрній галузі на сьогодні є фрагментарними, а цілісні, ґрунтовні наукові роботи в цій сфері майже відсутні. Недостатньо вивченими залишаються питання виокремлення базових рівнів економічної безпеки в аграрній сфері, особливостей функціонування її як окремої системи взаємопов'язаних елементів, яка формується та розвивається під тиском низки чинників різної природи у стохастичному економічному середовищі.

Мета статті. Розглянемо теоретично-концептуальні підходи економічної науки сучасності до визначення сутності категорії «економічна безпека аграрного сектору» у напрямку розробки методологічної основи для наступних досліджень у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Такий аналіз потребує попереднього дослідження та обговорення таких категорій, як «безпека», «національна безпека», «економічна безпека», «продовольча безпека» та їх взаємозв'язок з економічною безпекою аграрного сектору.

Гносеологічне походження категорії «економічна безпека» представлено в контексті розгляду взаємозв'язків між сутнісними характеристиками таких понять, як розвиток та безпека, що являє собою складний діалектичний характер. На думку науковця Л. Гнилицької, категорія розвитку імпліцитно являє собою категорію безпеки, без якої він не може існувати. Розвиток та безпека – це дві сторони загального процесу в суспільстві, а отже, й аграрного сектору, який функціонує в ньому [3, с. 41].

У свою чергу, В. Геєць наголошує, що розвиток – це один із базових елементів економічної безпеки, так званих спонукальний мотив для її забезпечення або гарантування. Якщо економіка держави (аграрного сектору) не розвивається, то різко скорочуються можливості їх функціонування, включення та адаптація до зовнішніх і внутрішніх загроз, ризиків. Також науковцем передбачається, що конкретний зміст проблеми взаємозв'язку економічної безпеки та економічного розвитку змінюються залежно від екзогенних та ендемогенних факторів, які виникають у певний період [8, с. 24].

У результаті проведеного теоретичного аналізу підходів науковців до дослідження даного питання, ідентифіковано три основні типи причин, які впливають як на економічну безпеку, так і на економічний розвиток:

1) вплив факторів пропозиції, які орієнтовані на виробничо-господарський та техніко-технологічний бік економічної системи (кліматичні умови, технологічні нововведення, отримання доступу до інноваційних джерел сировини, динамічність змін у світових цінах на базові види природних ресурсів);

2) вплив політичних факторів, які передбачають дії органів влади щодо розробки й реалізації національної соціально-економічної політики, яка впливає передусім на попит у контексті регулювання грошової маси, курсів валют, бюджетної та фіскальної політик;

3) вплив факторів попиту з боку бізнесу на рівні господарюючих суб'єктів, які спричинені інноваційно-інвестиційними змінами, динамічністю споживчого попиту, інфляційними змінами тощо.

У межах аналізу теорій циклічного економічного розвитку виявлена ключова роль проблем забезпечення економічної безпеки, зокрема й інституційного.

Термін «безпека» в перекладі з грецької мови означає «особливості володіння ситуацією», що дозволяє розглядати її як відповідний стан суб'єкта, за якого зміни властивих йому якостей та параметрів, шляхом виникнення непередбачуваної ситуації, є не-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

суттєвими або своєчасно контрольованими. Варто зауважити, що в країнах Західної Європи термін «безпека» почав вживатися вже наприкінці XII ст. і розглядався як стан відсутності або нейтралізації загроз, небезпек, а також формування умов та відповідних соціальних інститутів, які його забезпечують. У слов'янському суспільстві, на думку науковця С. Шкарлета [17, с. 7], таке поняття з'явилося в середині XV ст. як своєчасна реакція на загарбницькі посягання Золотої Орди, й у XVII ст. його вже почали відносити до державних та загальноновизнаних. Також поняття «безпеки» почали розглядати як ситуацію спокою як результат відсутності реальної небезпеки як фізичної, так і моральної в суспільних та економічних сферах життєдіяльності.

Ключові концептуальні засади економічної безпеки вчені-економісти визначають за такими ознаками:

- нагальні (невідкладні проблемні питання, які повинні бути терміново вирішені та переглянуті);
- важливі (актуальні проблемні питання, які виникають під час розгляду ключових аспектів економічної безпеки, але несуттєво впливають на саму систему безпеки);
- перспективні (складні проблемні питання, які повинні бути обов'язково взяті до розгляду та потребують прийняття інноваційних рішень) [10, с. 79].

Тобто економічна безпека як дефініція розглядається з різних поглядів, тому проведемо аналіз деяких із них. Поділяємо думку науковця О. Барановського відносно того, що «економічна безпека являє собою дуже складну систему, яку утворюють ряд підсистем, кожна з яких має власну структуру та логіку формування» [1, с. 13].

У дослідженнях Є. А. Олейникова представлено економічну безпеку як «...такий стан економіки та інститутів державної влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку як внутрішніх, так і зовнішніх процесах» [14, с. 11]. Науковець Д. В. Сидоренко-Стеценко у свої працях зазначає, що економічна безпека – це відповідний стан, за якого будь-який суб'єкт є надійно захищений і не підлягає негативному впливу будь-яких факторів. Тобто у широкому розумінні під безпекою розуміється захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних та ситуативних потреб у всіх видах ресурсів, технологіях, інформаційному забезпеченні та моральних ідеалах, які необхідні для якісного функціонування та розвитку суспільства [15, с. 112]. Також В. Л. Тамбовцев розглядає економічну безпеку «...як сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей системи» [16, с. 4]. М. В. Дубина пропонує економічну безпеку розглядати як стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та задовольняються основні потреби окремих економічних суб'єктів. Насамперед, економічна безпека розглядає явище безпеки через призму економічних відносин, що виникають у суспільстві в процесі здійснення виробництва товарів та послуг, розподілу матеріальних благ, обміну, що супроводжується за опосередкованої ролі грошей, та споживання фізичними та юридичними особами виробленої продукції [6, с. 19–20; 7, с. 177].

Розглядаючи сутність економічної безпеки через призму захисту національних інтересів, варто апелювати до погляду таких відомих вітчизняних учених-економістів О. Крамаревої [11] та І. Михасюк [12], які пропонують розглядати економічну безпеку як наслідок глобалізації, через призму забезпечення міжнародної безпеки.

Дослідник О. С. Власюк представляє економічну безпеку як категорію у функціонально-структурному ракурсі, тобто як сукупність взаємопов'язаних систем різних безпеки, які представляють функціонування окремих «блоків» або секторів економічної системи держави [2, с. 7].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Однак аналіз наукових позицій науковців із цієї проблеми дає змогу виявити найбільш значущі підходи до розкриття сутності економічної безпеки (табл.).

Таблиця

Систематизація наукових підходів до розкриття сутності економічної безпеки

№ з/п	Науковий підхід	Зміст підходу
1	Стійкість та стабільність економіки	Розкривається у взаємозв'язку з категоріями «незалежність», «інтереси» або «умови й фактори». Основними критеріями безпеки є: досягнення стійкого, ефективного та динамічного розвитку економіки. Тобто перелік умов та факторів які забезпечують незалежність вітчизняної економіки, її стійкість, стабільність та здатність до постійного оновлення й самовдосконалення
2	Захищеність національних інтересів від екзогенних та ендемогенних загроз	Гарантування захисту економічних інтересів, орієнтація державної політики на соціальну сферу та належний рівень оборотного потенціалу в умовах мінливого зовнішнього і внутрішнього середовищ
3	Здатність національної економіки до розширеного відтворення	Задоволення на належному рівні потреб суспільства, протистояння дестабілізуючим факторам, які впливають на стійкий розвиток країни
4	Рівень соціальної спрямованості економіки	Необхідність обґрунтування життєво важливих інтересів та засобів протистояння загрозам у контексті соціальної спрямованості реалізації державної політики
5	Глобалізація економічного простору (зовнішньоекономічна безпека)	Забезпечення економічного суверенітету країни в умовах стрімкого розвитку глобалізаційних процесів
6	Прозорість та незалежність економічної політики в державі	Стабільність та самодостатність національної економіки, здатність її до саморозвитку
7	Комплексність	Інтеграція соціально-економічних, нормативно-правових та політичних умов щодо забезпечення максимізації економічних ресурсів на душу населення

Джерело: систематизовано автором з урахуванням [13].

Результатами наукових досліджень, які присвячені визначенню ключових засад проблеми економічної безпеки держави, зазначено, що економічна безпека є «станом захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз» [9]. У свою чергу, інші науковці трактують економічну безпеку не лише як захищеність національних інтересів, але й готовність і здатність інститутів державної влади формувати механізми реалізації та захисту національних інтересів щодо розвитку економіки, напрямів підтримки соціально-економічної стабільності в суспільстві [4; 18; 19].

Заслугує на увагу погляди таких науковців, які під економічною безпекою пропонують розуміти комплекс умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стійкість, стабільність та здатність до постійного оновлення й удосконалення; також захищеність соціально-економічних, політичних, екологічних, нормативно-правових та інших потреб суспільства; забезпечення необхідних умов для виживання в умовах кризи та майбутнього стійкого розвитку; забезпечення захисту життєво важливих інтересів держави та її громадян, враховуючи ресурсний потенціал, збалансованість та динаміку розвитку; формування внутрішньої стійкості та зовнішньої захищеності від можливих дестабілізаційних процесів; підвищення рівня конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку, відповідних об'єктів або територій на внутрішньому ринку, стабільність фінансового стану; забезпечення належних умов якості життя та стійкого розвитку кожного громадянина, збереження екологічного стану тощо [9].

В Економічній енциклопедії визначається економічна безпека як відповідні умови, які формуються державою та її органами влади, гарантування забезпечення недоторканності власності, майна, мінімізація та нейтралізація економічних збитків, захист

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

економічних інтересів суб'єктів господарювання від можливих загроз на рівні держави та світу в умовах глобалізації. Організація державного та внутрішнього захисту інтересів або позбавлення конфіденційності або секретної економічної інформації.

Отже, проаналізувавши різні підходи до тлумачення поняття «економічна безпека» можна зазначити, що це визначення розглядається багатьма вченими в контексті визначення поняття «національна безпека», яке представлено в Законі України «Про основи національної безпеки України» Проте такий механізм переходу від трактування національної безпеки до економічної потребує додаткового обґрунтування.

З огляду на вищевикладене, Я. Жаліло пропонує економічну безпеку трактувати як складну багатофакторну категорію, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення в напрямку задоволення на належному рівні потреб громадян і економіки держави, протистояння дестабілізуючим чинникам, що сприяють виникненню загрози в економічному розвитку країни та забезпеченні її конкурентоспроможності у світовому вимірі [9, с. 35–36].

Саме таке визначення сутності поняття «економічна безпека» вважаємо найбільш повним та комплексним, що може слугувати методологічною основою для визначення місця й ролі її у структурі економічної безпеки аграрного сектору.

Наявність значної кількості аспектів інституційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, складність вибору оптимального варіанту її гарантування об'єктивно спонукало до використання комплексного підходу в систематизації відповідних факторів: орієнтованих на виробничо-господарську діяльність (наявність стійкої до загроз виробничої та фінансової системи, достатній рівень фінансової незалежності аграрного сектору; висока ефективність управлінських рішень, адекватність організаційної структури управління, кваліфікація менеджерів та їхній фаховий рівень; забезпечення екологічності діяльності аграрного сектору та зменшення негативних впливів на навколишнє середовище; забезпечення захисту інформаційного простору, дотримання комерційної таємниці та ефективне інформаційне забезпечення роботи всіх внутрішніх підрозділів і зовнішніх контрагентів суб'єктів аграрного виробництва) та інноваційно орієнтовані фактори (можливість доступу до використання новітніх технологій, впровадження прогресивних технологічних методів у виробничий процес; ефективне використання усіх видів ресурсів, готовність до впровадження, використання та продукування інновацій; високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, ефективність корпоративних нововведень; юридична підтримка та захист інтересів аграрного сектору як учасника соціально-економічних відносин у країні, забезпечення безпеки всіх стейкхолдерів в умовах інноваційного розвитку аграрного сектору).

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи наукові доробки вітчизняних дослідників О. П. Дяченко, Я. Жаліло, В. Ніколук та І. Ю. Гришової та ін. [4; 9; 18] можна сказати, що сферою застосування категорії «економічна безпека» є різні рівні управління – від міжнародного до рівня окремого суб'єкта господарювання або індивідуума. Такі рівні є тісно взаємопов'язаними між собою в межах глобальної системи, де небезпека на вищому рівні управління є зовнішньою загрозою для безпеки на нижчому рівні, та навпаки – небезпека на нижчому рівні становить внутрішню загрозу для безпеки вищого рівня управління.

Загалом, поняття «економічна безпека» є багатогранним та трактується практично в усіх життєво важливих напрямках та сферах національної економіки. Треба зауважити, що саме економічна безпека є її функціональною складовою, фундаментом та матеріальною основою. У результаті дослідження встановлено, що саме національна безпека орієнтована на забезпечення прагнень країни бути конкурентоспроможною на міжнародній арені та підтримувати відповідні загальні й цивілізаційні фундаментальні цінності, як суверенітет та територіальна цілісність. Ця категорія має значення для всіх соці-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

альних груп і виражена в оцінці задоволення основних потреб людини, таких як: існування, стабільність, особистість, благополуччя та задоволення. Також вона дає змогу прийняти інші складові безпеки, такі як національні та суспільні інтереси, суверенітет та ефективність реалізації державної стратегії.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І., Герасименко Л. В., Користін О. Є. Економічна безпека: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку: наук. доповідь. Київ: Вид-во НІПМБ, 2008. 48 с.
3. Гнилицька Л. Теоретико-методологічний інструментарій формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 9. С. 37-45.
4. Гришова І. Ю., Федоркін Д. В. Концептуальний підхід щодо державного управління екологічною безпекою аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 6. С. 161-167. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/53>.
5. Гришова І. Ю., Гнат'єва Т. М. Управління ризиками у контексті стратегії антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 3. С. 32-40.
6. Дубина М. В. Сутність транскордонної безпеки та передумови налагодження взаємодії прилеглих регіонів сусідніх держав. *Методологічне забезпечення транскордонної безпеки України в рамках політики Східного партнерства ЄС*: монографія / за наук. ред. О. І. Гонти. Чернівці, 2015. С. 6–25.
7. Дубина М. В. Сутність та компонентний склад транскордонної економічної безпеки. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*. 2014. № 3. С. 174–184.
8. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / за заг. ред. В. М. Гейця. Харків: Форт, 2000. 336 с.
9. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика. Київ: НІСД, 2003. 224 с.
10. Козаченко Г. В. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія. Луганськ: Еталон, 2010. 282 с.
11. Крамарева О. М. Економічна безпека країни в умовах глобалізації. *Економічна безпека держави: стан, проблеми, напрями зміцнення*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 10 жовтня 2008 р.). Харків: ХНУВС, 2007. С. 45-49.
12. Михасюк І. Економічна безпека країни в умовах глобалізації. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 42 с.
13. Мищак І. М. Проблеми і перспективи законодавчого забезпечення інноваційного розвитку в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 6. С. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.06.05>.
14. Основы экономической безопасности: государство, регион, предприятие, личность / под ред. Е. А. Олейникова. Москва: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. 288 с.
15. Сидоренко-Стеценко С. Д. Сутність проблеми економічної безпеки України та методи її моделювання. *Вісник Черкаського університету*. 2009. № 152. С. 109–114.
16. Тамбовцев В. Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы. *Вестник Московского университета. Сер. 6. Экономика*. 1995. № 3. С. 3–9.
17. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія. Київ: Книжкове видавництво НАУ, 2007. 436 с.
18. Gryshova I. Ju., Yanchuk A. O., Shestakovska T. L. The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions. *Scientific bulletin of Polissia*. 2016. № 1 (9). Vol. 1. P. 93-101.
19. Hnatieva T. M., Kravchuk A. A., Hnatieva T. M. Model of economic development enterprise in the context to European integration. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 3 (11). Vol. 2. P. 89-94.

References

1. Baranovskiy, O. I., Herasymenko, L. V., Korystin, O. Ye., Dzhuzha, O. M. (2010). *Ekonomiczna bezpeka [Economic Security]*. Kyiv: Alerta; KNT; Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2. Vlasiuk, O. S. (2008). *Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku: nauk. dopovid [Theory and Practice of Economic Security in the System of Science of Economics: Sciences. Report]*. Kyiv: Vyd-vo NIPMB [in Ukrainian].

3. Hnylytska, L. (2013). Teoretyko-metodolohichni instrumentarii formuvannia systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Theoretical and Methodological Tools for Creating a System for Ensuring Economic Security of the Enterprise]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and auditing*, 9, 37–45 [in Ukrainian].

4. Hryshova, I. Yu., Fedorkin, D. V. (2017). Kontseptualnyi pidkhid shchodo derzhavnoho upravlinnia ekolohichnoiu bezpekoiu ahrarnoho vyrobnytstva [Conceptual Approach to State Management of Ecological Safety of Agrarian Production]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 161–167. Retrieved from <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/53>.

5. Hryshova, I. Yu., Hnatieva, T. M. (2016). Upravlinnia ryzykamy u konteksti stratehii antykrizovoho upravlinnia [Risk Management in the Context of the Anti-Crisis Management Strategy]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky – Ukrainian Journal of Applied Economics*, 1 (3), 32–40 [in Ukrainian].

6. Dubyna, M. V. (2015). Sutnist' transkordonnoi bezpeky ta передумови налагодження взаємодії прилеглих регіонів сусідніх держав [Essence of Cross-Border Security and Preconditions for Establishing Cooperation between Neighboring Regions of Countries-Neighbours]. In O. I. Honta (Ed.), *Metodolohichne zabezpechennia transkordonnoi bezpeky Ukrainy v ramkakh polityky Skhidnoho partnerstva YeS – Methodological Support for Ukraine's Cross-Border security within the Framework of the EU Eastern Partnership Policy* (pp. 6–25). Chernihiv [in Ukrainian].

7. Dubyna, M. V. (2014). Sutnist ta komponentnyi sklad transkordonnoi ekonomichnoi bezpeky [Essence and Composition of Cross-Border Economic Security]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Visnyk of Zaporizhzhya National University. Economical Sciences*, 3, 174–184 [in Ukrainian].

8. Heiets, V. M. (Ed.) (2000). *Ekonomika Ukrainy: pidsumky peretvoren ta perspektyvy zrostantia [Economy of Ukraine: Results of Transformations and Prospects for Growth]*. Kharkiv: Fort [in Ukrainian].

9. Zhalilo, Ya. A. (2003). Ekonomichna stratehiia derzhavy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Economic Strategy of the State: Theory, Methodology, Practice]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

10. Kozachenko, H. V. (2010). *Systema ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [System of Economic Security: State, Region, Enterprise]*. Luhansk: Etalon [in Ukrainian].

11. Kramareva, O. M. (2007). Ekonomichna bezpeka krainy v umovakh hlobalizatsii [Economic Security of the Country in Conditions of Globalization]. Proceeding from *Ekonomichna bezpeka derzhavy: stan, problemy, napriamy zmitsnennia: materialy nauk.-prakt. konf. – Economic Security of the State: State, Problems, Directions of Strengthening: Materials of Sciences-Practical Conference*. (Kharkiv, October 10, 2008) (pp. 45–49). Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

12. Mykhasiuk, I. (2001). *Ekonomichna bezpeka krainy v umovakh hlobalizatsii [Economic Security of the Country in Conditions of Globalization]*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].

13. Myshchak, I. M. (2018). Problemy i perspektyvy zakonodavchoho zabezpechennia innovatsiynoho rozvytku v Ukraini [Problems and prospects of legislative support of innovation development in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 34–43. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.06.05> [in Ukrainian].

13. Oleinikov, E. A. (1997). *Osnovy ekonomicheskoi bezopasnosti: gosudarstvo, region, 14, lychnost [Fundamentals of Economic Security: State, Region, Enterprise, Person]*. Moscow: ZAO «Biznes-shkola «Intel-Sintez» [in Russian].

15. Sydorenko-Stetsenko, S. D. (2009). Sutnist problemy ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta metody yii modeliuвання [Essence of the Problem of Economic Security of Ukraine and Methods of its Modeling]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Bulletin of Cherkasy University*, 152, 109–114 [in Ukrainian].

16. Tambovtsev, V. L. (1995). Ekonomicheskaiia bezopasnost khoziaistvennykh sistem: struktura problemy [Economic Security of Economic Systems: the Structure of the Problem]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 6. Ekonomika – Bulletin of Moscow University. Ser. 6. Economy*, 3, 3–9 [in Russian].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

17. Shkarlet, S. M. (2007). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: innovatsiinyi aspekt [Economic Security of an Enterprise: an Innovative Aspect]*. Kyiv: Knyzhkove vydavnytstvo NAU [in Ukrainian].

18. Gryshova, I. Ju., Yanchuk, A. O., Shestakovska, T. L. (2016). Mechanism for Implementing Functions of Consumerism in Market Conditions. *Scientific bulletin of Polissia*, 1 (1 (9)), 93–101 [in English].

19. Hnatieva, T. M., Kravchuk, A. A., Hnatieva, T. M. (2017). Model of Economic Development of the Enterprise in the Context of European integration. *Scientific bulletin of Polissia*, 2 (3 (11)), 89–94 [in English].

Кушнір Світлана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи і страхування, Запорізький національний університет (вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69600, Україна).

Кушнір Светлана Александровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Запорожский национальный университет (ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, 69600, Украина).

Kushnir Svetlana – PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhya National University (66, Zhukovskogo Str., 69600 Zaporizhzhya, Ukraine).

Русан Віталій Миколайович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, заступник завідувача відділу секторальної економіки, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7а Київ, 01030, Україна).

Русан Виталий Николаевич – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, заместитель заведующего отделом секторальной экономики, Национальный институт стратегических исследований (ул. Пирогова, 7а Киев, 01030, Украина).

Vitalii Rusan – PhD in Economics, Senior Researcher, Deputy Head of the Department of Sectoral Economics, National Institute for Strategic Studies (7a Pirohova Str., 01030 Kyiv, Ukraine).